

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/105927>

Please be advised that this information was generated on 2019-12-12 and may be subject to change.

Rechtsgeschiedenis

Mr. C.J.H. Janssen

Door een behoorlijk aantal Nederlandse en Belgische rechtshistorici wordt onderzoek gedaan op het terrein van de rechtspraakgeschiedenis. Zowel de rechterlijke organisatie en de rechtspreekende instanties als de vonnissen of arresten worden onder de loep genomen. Eén van de grootste projecten in dit verband was het onderzoek naar de uitspraken van het hoogste rechtscollege van de Bourgondisch(-Habsburgse) landen: de Grote Raad van Mechelen (voor het tijdvak 1470-1580). Het reeds verrichte werk is ook voor Nederland van groot belang, omdat men in

Holland en Zeeland van de uitspraken van het gewestelijk hof in appel kon komen bij de Grote Raad. De bestudering van de rechtspraak ver-groot niet alleen de kennis van het geldende recht in die tijd, maar kan bijvoorbeeld ook een beeld geven van de mate, waarin het Romeinse recht in de rechtspraktijk is doorgedrongen. In 1988 verscheen deel VI met chronologische lijsten van de 'geëxtendeerde sententiën berustende in het archief van de Grote Raad van Mechelen'. Eén van de medewerkers aan dit project was A. Wijffels, die in 1990 als hoogleraar in de rechtspraakgeschiedenis te Leiden een oratie uitsprak met de titel 'Alberico Gentili en Thomas Crompton. Een breuklijn tussen academische en foren-sische rechtsbeoefening'. Deze rede is (nog) niet in druk verschenen. Heel eerlijk gezegd heeft het betoog niet een erg diepe indruk achtergelaten. Daarnaast was hij — geloof ik — ook nog boos. Wat iemand in die gemoedstoestand opmerkt, kan hij beter niet te snel publiceren.

Kort vestig ik de aandacht op een tweetal proef-schriften die met name de 'institutionele' kant van de rechtspraak belichten. In 1990 werd door de Bossche rijksarchivaris M.W. van Boven te Nijmegen een dissertatie verdedigd met de titel *De rechterlijke instellingen ter discussie. De ge-schiedenis van de wetgeving op de rechterlijke organisatie in de periode 1795-1811* (promotor was prof.mr. O. Moorman van Kappen). Van Bo-ven deed onderzoek naar de vraag hoe in de ver-schillende Bataafs-Franse constituties en wetten tegen de rechterlijke organisatie werd aangeke-ken en welke veranderingen werden voorge-staan. Door gebruik te maken van overvloedig archiefmateriaal en veel literatuur ontstaat een helder beeld van de ontwikkeling die de rechter-lijke instellingen in de periode 1795 (inval Fran-sen in de 'Nederlandse' Republiek)-1811 (inlij-ving van 'Nederland' bij Frankrijk) hebben door-gemaakt. Een tweetal — misschien enigszins verrassende — conclusies van Van Boven wil ik naar voren halen. Op de eerste plaats toont zijn onderzoek aan dat de kwaliteit van de vaderland-se rechtspraak in de oude Republiek over het al-gemeen goed (professioneel en onafhankelijk) was. Op de tweede plaats blijkt dat door de Ne-derlandse opstellers van wetten weinig gebruik is gemaakt van Franse (of andere) voorbeelden. De gehechtheid aan de oud-vaderlandse instel-lingen was sterk. Het is de Belg geweest (na de

val van Napoleon waren Nederland en België gedurende korte tijd verenigd), die een grote Franse invloed op de 'Nederlandse' rechterlijke organisatie (onder andere de wet RO van 1827) heeft bewerkstelligd. De Belg die ook zo veel in-vloed heeft gehad op de totstandkoming van het BW van 1838. Wat echter afgewezen was in de periode 1795-1811 (onder meer juryrechtspraak en de verzoenende vrederechter), kreeg na 1838 in Nederland geen vaste voet meer aan de grond. Kort en goed: Van Boven heeft een interessant proefschrift geschreven.

In maart 1991 verscheen het Rotterdamse proef-schrift van H.J.M. van Dapperen over *de vrede-rechter in Nederland gedurende de periode 1811-1838* (promotor was prof.mr. C.M.G. ten Raa). Het vredegerecht is een Frans verschijnsel, dat na de inlijving van Nederland bij het Napole-ontische rijk in onze streken werd ingevoerd (voor die tijd was invoering op verzet gestuit). De bedoeling achter de instelling van dit insti-tuut was het realiseren van eenvoudige, snelle en goedkope justitie dichtbij de justitiabelen (zoals Van Dapperen de lezer regelmatig laat weten). De vrederechter — niet noodzakelijkerwijs een jurist overigens — behandelde onder andere alle vorderingsrechten beneden een bepaald bedrag die betrekking hebben op roerende zaken. Hij bewaarde de 'vrede' in zijn kanton door bij een conflict te trachten partijen via een schikking te verzoenen (conciliatie). De vrederechter berechtte overtredingen. Bovendien had hij een aantal administratieve taken, zoals het voorzitten van de 'familieraad' (waarin hij samen met familiele-den toezicht hield op de zorg voor minderjarigen en curandi), het verzegelen van boedels en het opmaken van bepaalde akten. Het vredegerecht werd in 1838 (voor Limburg: 1841) opgedoekt en vervangen door het kantongerecht. De kan-tonrechter mist(e) onder andere de tamelijk suc-cesvolle en volgens Van Dapperen karakteristie-ke bevoegdheid van conciliatie. Van Dapperen kent ongetwijfeld goed de weg in de archieven. Hij heeft behoorlijk wat materiaal boven water gehaald. Het moet me echter van het hart dat het proefschrift in beroerd Nederlands is geschre-ven. Het boek is bovendien compositorisch vrij zwak. Voor studenten lijkt de vrederechter een geschikt scriptie-onderwerp. Op een door Van Dapperen verstrekt lijstje staan maar liefst 45 scripties over deze figuur.